

Територія, ширше відома під загальною назвою південний захід, здавна і досить чітко окреслена, але водночас цей регіон і далі продовжує зазнавати великих змін, залишаючись одним із найбільш мінливих у Сполучених Штатах Америки. Можна вважати, що на всій його протяжності він має досить багато подібностей, хоча головною з них є сухий, теплий клімат і на широких пласких територіях, як, наприклад, низовина у нижній частині долини річки Ріо-Гранде або плато Нью-Мексико, і в Столових горах, на крутих пагорбах і в пустелях Арізони, і в горах Сангре ле Крісто у штаті Нью-Мексико.

Південно-західний регіон відзначається співіснуванням іспано-американської, індіанської та англо-американської культур, а навколишнє природне середовище є ніби майстерно виконаною сценою для того, щоб підкреслити різні аспекти кожної з них. Індіанці та нащадки іспанців співіснують на цій території вже понад 250 років після того, як перші іспанські поселенці з'явилися в цьому регіоні наприкінці XVI сторіччя, тоді як англоамериканці вперше з'явилися на цих теренах лише в середині XIX сторіччя.

Однак нині цей прикордонний район трьох культур переважно і не іспанський, і не індіанський. Приблизно лише кожен четвертий у регіоні має іспанське прізвище, а навіть менше ніж один із сотні місцевих мешканців належить до нащадків місцевих індіанських племен. Можна було б очікувати, що ці меншини досить швидко будуть поглинуті значно численнішою та відносно одноріднішою більшістю англо-американців. Але обидві ці меншини продовжують відігравати важливу роль в регіоні. Іспанські назви зустрічаються особливо рясно вздовж річки Ріо-Гранде та на каліфорнійському узбережжі. Індіанські топоніми також досить часто зустрічаються, особливо в окремих місцях, передусім це стосується, звичайно, резервацій наваго, гопі та папаго у штаті Арізона. Іспанські помешкання досить часто можна вирізнити за наявністю саманних споруд, та навіть частіше нині за яскравими кольорами будівлі чи зовнішнім її орнаментуванням, а також, безперечно, за наявністю високої огорожі. А особливі будівлі, зроблені з практично вертикально встановленого дерев'яного каркасу та земляних стін із заокругленим дахом, що називаються хоган і що їх понині можна знайти у резерваціях наваго чи пуебло у штаті Нью-Мексико, є суттєвим елементом місцевої регіональної архітектури.

Великі каньйони на півночі Арізони та на півдні штату Юта стали непереборним бар'єром на шляху подальшого просування іспанців на північ від Мексики. Тому іспанці просувалися далі вздовж річки Ріо-Гранде до розложистого масиву Скелястих гір. На північ від нього було навіть засновано кілька невеликих іспанських поселень. У Техасі більшість поселень було збудовано вздовж річок Ріо-Гранде та Нуесес. Екстенсивне відгінне скотарство, запроваджене іспанцями на півдні Техасу, мало підходило для вологих, вкритих лісами території на сході цього штату. Ця прикордонна смуга залишалася практично не заселеною іспанцями. Крім цих місць традиційного розселення, більшість іспано-американців нині живе у містах.

Посушливість штатів Арізона, Нью-Мексико та прикордонної з ними смуги у штатах Юта та Колорадо знеохочувала більшість англоамериканців створювати тут сільськогосподарські поселення у XIX сторіччі. Саме тому більшість індіанців залишилися жити на своїх традиційних місцях поселення у цих чотирьох штатах. Індіанці племені пуебло, що жили у верхів'ях річки Ріо-Гранде, змогли навіть виробити досить передову з технологічної точки зору цивілізацію ще задовго до приходу європейців на територію сучасних Сполучених Штатів і залишаються важливим складником населення штату Нью-Мексико. А наваго, гопі та апачі, що мешкають нині переважно у штаті Арізона, також пережили експансію європейців набагато краще, ніж більшість індіанських племен, що жили на сході континенту.

ЕТНІЧНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ

На південному заході Сполучених Штатів нині проживає кілька великих індіанських племен, кожне з яких зберегло свою давню особливу культуру. Найбільшим із цих племен є наваго, які живуть у так званому районі «Чотирьох кутів» – там, де сходяться кордони чотирьох штатів – Колорадо, Юти, Арізони та Нью-Мексико. Кілька великих племенних груп апачів проживає у Арізоні та Нью-Мексико, де так само мешкає основна кількість індіанців племені пуебло. Племя папаго проживає у південній Арізоні, а гопі – на південному заході цього штату. Індіанці, що належать до племені юта, мешкають нині переважно у штаті Колорадо.

Більшість американських індіанців і понині проживають у резерваціях. Особливо багато їх живе в резерваціях у ра-

йоні «Чотирьох кутів», де розташовано головну резервацію племені наваго загальною площею 62 000 квадратних кілометрів і з кількістю населення, що у десять разів перевищує кількість населення у будь-якій іншій резервації країни. Крім того, досить багато індіанців живе у Каліфорнії. У двох штатах – Арізона та Нью-Мексико – разом проживає близько 300 000 американських індіанців.

Всі території, які нині охоплює південно-західний регіон Сполучених Штатів Америки, ще на початку XVI сторіччя було приєднано до Іспанської Імперії. На 1550 рік іспанці вже досить добре ознайомилися з цим регіоном. Однак те, що тут не було знайдено нічого цінного і вартого уваги, а крім того, велика віддаленість від головного центру іспанців у цій частині Америки – міста Мехіко, на тривалий час практично залишило цей регіон поза увагою іспанської адміністрації.

До 1700 року північніше від сучасного кордону між Сполученими Штатами та Мексикою іспанські поселення було збудовано лише в долині річки Ріо-Гранде, у її верхів'ях. Місто Санта-Фе було засновано у 1610 році, а інші, так звані пуебло, які лише з певними застереженнями можна вважати маленькими містами, було засновано дещо пізніше. Так виникли, наприклад, відомі нині великі міста – Таос та Альбукерке.

Тимчасове захоплення Арізони іспанцями розпочалося у 1700 році. Індіанці племені апачів становили для них у цей час досить значну перешкоду, постійно нападаючи на іспанські поселення в цьому регіоні. Колонізація Техасу також розпочалася приблизно в той самий час і дала набагато кращі і довготриваліші результати. Місто Накогдочес було засновано 1716 року, а через два роки було розпочато будівництво Сан-Антоніо. Десь на середину XVIII століття іспанцями було заселено і нижню течію річки Ріо-Гранде. Проте ще на початку XIX сторіччя іспанська влада не вважала ці та інші поселення в регіоні великими, особливо у порівнянні із неспівмірною за кількістю навалою американців на захід через Техас. Тому іноземцям, а це переважно були американці, і було офіційно дозволено засновувати свої поселення у Техасі протягом 1820-х та 1830-х років.

Каліфорнія була чи не найвіддаленішою з усіх іспанських північних територій і тому заселялася найпізніше. Католицьку місію та пресідіо (військовий гарнізон) було засновано у Сан-Дієго в 1769 році. Протягом наступних двох десятиліть цілу низку місій з кількома військовими гарнізонами та пуебло було засновано вздовж тихоокеанського узбережжя аж до Сономи – дещо північніше від Сан-Франциско. Власне, іспанці почали освоювати цю вузьку смужечку узбережжя у відповідь на виявлену вже на той час британську і російську цікавість до західного узбережжя.

Після того як у 1845 році Техас було приєднано до Сполучених Штатів, а незабаром і решту територій регіону в результаті Американсько-Мексиканської війни 1848 року, виявилось, що разом з новими прикордонними територіями до Сполучених Штатів було приєднано і 82 500 населення мексиканського походження. Тобто – 60 000 у штаті Нью-Мексико, 14 000 у штаті Техас, 7500 – у Каліфорнії та 1000 в Арізоні.

Вже на 1850 рік кількість мексиканців у Техасі та Каліфорнії становила менше 10 відсотків від загальної кількості населення обох штатів. Треба відзначити, що на той час існували досить суттєві причини такого різкого зростання кількості неіспанського населення. Східний Техас став прикордонною територією, відкритою для заселення, а відповідальність за таке блискавичне зростання неіспаномовного населення в центральній та північній Каліфорнії лежить, безперечно, передусім на тих, хто відкрив там поклади золота у 1848 році. Лише у штаті Нью-Мексико, південній Каліфорнії та в Техасі південніше від Сан-Антоніо іспанське населення продовжувало становити значну більшість протягом кількох наступних десятиліть.

Кількість іспаномовного населення досить суттєво зросла у цих регіонах упродовж XX століття, але вже переважно за рахунок не природного приросту, а великої еміграції. На 1990 рік кількість населення іспанського походження становила відповідно: в Арізоні – 18,8 відсотка, у Каліфорнії – 26, у Колорадо – 13, у Нью-Мексико – 38 і в Техасі – 26 відсотків від загальної кількості населення. На 1990 рік, згідно з результатами перепису, у Сполучених Штатах проживало 20,8 мільйона громадян іспанського походження, тобто їх загальна кількість у порівнянні з переписом 1980 року зросла на 34 відсотки. Понад 60 відсотків цих громадян за походженням з Мексики.

Різниця в рівні добробуту між англо-американцями та іспано-американцями, а тим більше індіанцями, досить суттєва. Те саме з певними регіональними відмінностями стосується і рівня урбанізованості цих трьох громад. На південному заході англо-американці – це переважно міські жителі, тоді як індіанці в цьому плані стоять на останньому місці. Міські жителі у США прагнуть вищого рівня добробуту, вищого рівня освіти, а також хочуть мати менше дітей у порівнянні з мешканцями сільської зони.

Останнім часом, проте, відбуваються значні зміни у житті індіанських резервацій. Особливо це стосується резервацій племені наваго. Головним розпорядником щодо цього виступило Державне Бюро у справах індіанців США, тоді як обрана індіанцями Рада Племен виробила основні положення майбутнього економічного розвитку резервацій. На сьогодні загальні асигнування у розвиток резервацій надзвичайно зросли, починаючи з 1950 року. За ці десятиліття в резерваціях були збудовані дороги з твердим по-

криттям, що значною мірою ліквідувало їх колишню ізоляваність від світу, водночас було суттєво поліпшено систему освіти та охорони здоров'я. На землях наваго нещодавно було знайдено значні поклади твердого палива, в основному кам'яного вугілля, тому тут було збудовано кілька потужних електростанцій, які забезпечують електроенергією південну частину Каліфорнії. Таким чином, енергетичні компанії щороку інвестують мільйони доларів у економіку резервації. Останніми роками значно зросла у резерваціях також і індустрія туризму. Разом із розвитком необхідної інфраструктури це потягло за собою піднесення рівня освіти зайнятих у цій справі людей.

Під час економічного піднесення, протягом Першої Світової війни та на початку 1920-х років, величезна кількість емігрантів з Мексики переїхала до Сполучених Штатів, поповнивши тим самим ряди працівників різних галузей економіки країни. Згодом, у 1940-х роках, коли у Сполучених Штатах знову з'явився брак робітників, викликаний передусім війною, а також протягом наступних двох десятиліть мексиканці могли без особливих перешкод приїздити до Сполучених Штатів і найматися сезонними робітниками у сільськогосподарському секторі.

У 1965 році у Мексиці почали впроваджувати в життя так звану Програму прикордонної індустріалізації. Її мета полягала в тому, щоб заохотити працевлаштування в галузі виробництва Сполучених Штатів до розміщення своїх підприємств у провінціях на півночі Мексики, розташованих вздовж американо-мексиканського кордону. Ці іноземні компанії, які іспанською мовою було названо маквіладори, одержали право безмитного ввезення устаткування та сировини на територію Мексики за умови, якщо вироблену продукцію буде експортовано з Мексики. У 1989 році цей порядок було дещо змінено, згідно з новим законодавством маквіладори одержали право 50 відсотків виробленого товару продавати вже на території Мексики.

Мексикі ця програма надавала можливість працевлаштувати вдома якусь частину свого населення. Для американських компаній це було також вигідно, оскільки давало можливість розмістити виробництво в регіоні із значно нижчим рівнем оплати праці поруч із кордоном із Сполученими Штатами. Крім того, американські компанії таким чином одержали можливість значно заощаджувати на транспортних витратах. Багато американських фірм використало цю можливість, і на кінець 1990-х років близько 1800 таких маквіладорів, де працює 500 000 мексиканців, успішно функціонує на території Мексики.

НИНІШНІ ЗМІНИ У СТРУКТУРІ НАСЕЛЕННЯ

Південно-західний регіон Сполучених Штатів має найсухіший клімат і найбільшу кількість сонячних днів на рік. З огляду на такі природні умови, рослинність у регіоні в основному складається з розрізненого трав'янистого покриву мескітових заростей та різноманітних кактусів. Водночас варто зауважити, що температурний режим у регіоні досить різноманітний. У південній Каліфорнії, Арізоні та південному Техасі звичайно літо досить тривале і жарке, а зима коротка й тепла. Водночас жарке літо у верхів'ях долини річки Колорадо змінюється на досить тривалу і холодну зиму, коли температура падає далеко нижче за точку замерзання.

Незважаючи на такі розбіжності, сухий клімат південно-західного регіону приваблює до себе багатьох американців. Протягом 1980-х років за темпами зростання кількості населення штат Арізона посів третє місце в Америці після Невади та Аляски. Фактично в усіх штатах регіону протягом цього періоду спостерігалось зростання кількості населення, яке набагато випереджало за темпами середні показники по країні в цілому. Так, наприклад, з початку 1950-х років у місті Фенікс кілька разів подвоювалася кількість населення, і нині це одне з найдинамічніших міст посідає 20-е місце в державі за кількістю населення. Місто Тусон на 1960-й рік мало 266 000 населення, а у 1990-му вже 667 000. Нині ці міста з досить невеликою щільністю населення займають уже десятки квадратних кілометрів у цій загалом малозаселеній місцевості, поширюючись на території, де ще донедавна була пустеля.

Сухий клімат південно-західного регіону приваблює на постійне проживання багатьох людей, що страждають на різні види респіраторних захворювань. А найтепліші куточки приваблюють також тисячі пенсіонерів.

Крім того, штат Арізона приваблює також багатьох промисловців до розміщення тут як виробництв, так і управлінських структур своїх корпорацій. Протягом Другої Світової війни у місті Фенікс, з огляду на близькість великих баз повітряних сил, розміщених у південній Каліфорнії, та значний період льотної погоди, було розгорнуто потужне виробництво літаків. Багато інших виробництв було також розгорнуто на півдні Арізони, передусім тому, що її клімат був привабливим для багатьох потенційних робітників. А запровадження виробництва складної нематеріаломісткої високої, особливо електронної, продукції значною мірою знівелювало колись істотну відірваність штату Арізона від основних національних ринків.

У Ель Пасо, штат Техас, та Альбукерке у Нью-Мексико кількість населення також практично подвоїлася протягом 1950–1970-х років, і нині темпи її зростання залишаються дуже високими. На таке швидке зростання обох цих міст, а також міста Сан-Антоніо у штаті Техас значний

вплив справили розташовані тут великі військові бази, крім того, тут також розмістилися підприємства різних галузей легкої промисловості.

Проте у інших регіонах штатів Нью-Мексико та Техас, навіть на прилеглих до цих міст територіях, зростання кількості населення відбувалося досить повільними темпами. Більшість графств у нижній частині долини річки Ріо-Гранде, а також на півдні штату Колорадо та на сході штату Нью-Мексико, зазнали протягом останніх десятиліть навіть істотного зменшення кількості населення, тим самим поділивши долю багатьох інших власне сільськогосподарських регіонів Сполучених Штатів Америки.

СТІЙКІСТЬ ПЛЮРАЛІСТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сільські райони, розташовані на високогір'ях на півночі та в центральній частині штату Нью-Мексико, є найбільшим за площею місцем компактного проживання іспанців у Сполучених Штатах Америки, які продовжують і донині виявляти відносну культурну відірваність до англо-американського культурного впливу, що вже заповнив регіон навколо Альбукерке та на півдні штату Арізона. Іспаномовне населення становить більш ніж 70 відсотків від усіх мешканців цих плоскогір'їв на півночі Нью-Мексико, а також багатьох невеликих містечок у цьому регіоні. І хоча індіанців, переважно представників племені пуебло, тут проживає досить небагато, проте їхня присутність вносить досить відчутний струмінь у розвиток не англо-американської культури цього сільськогосподарського регіону.

Вздовж сільських доріг на північ від міста Санта Фе тягнуться села з саманними хатами, а переважну більшість вивісок написано іспанською мовою. Вздовж автотраси поблизу Альбукерке на півночі центральної частини штату є

кілька пуебло – селищ індіанців, що налічують вже кілька століть. Ці старовинні, схожі на кількаповерхові будівлі індіанські селища різко контрастують із сучасними, переважно малоповерховими містами, що розтяглися на багато кілометрів у різні боки. Прилегли до пуебло землі фактично відділяють кожне з них від сусідніх англо-американських громад. Індіанські громади, що мешкають у пуебло, зберігаючи власні традиції, загалом процвітають і динамічно розвиваються. А столиця штату Нью-Мексико – місто Санта Фе – зберігає іспанський дух із своїми саманними будиночками, відкритою центральною площею, ресторанами та магазинами, що пропонують страви та товари, характерні для північної Мексики.

Регіон Зимовий Садок, розташований у нижній течії річки Ріо-Гранде у штаті Техас, також має переважно іспаномовне населення, що займається сільським господарством на зрошуваних землях. Період вегетації в цьому регіоні триває понад 280 днів, тому тут масово вирощують апельсини, грейпфрути, зимову летицію та помідори. Іспаномовне населення регіону має гарний досвід у вирощуванні цих видів сільськогосподарської продукції.

Іспаномовні анклавні в Лос-Анджелесі налічують часто сотні тисяч мешканців. Незважаючи на набагато більший асимілятивний тиск переважного англomовного оточення, ніж це має місце, наприклад, у долині річки Ріо-Гранде, іспаномовне населення досить стійко тримається багатьох своїх традицій і мови. Тут існує багато іспаномовних радіостанцій та газет, а Мексикано-Американські фестивалі та інші культурні заходи збирають цілі юрми.

Отже, можна цілком певно сказати, що у південно-західному регіоні культура іспаномовного та індіанського населення продовжує розвиватися. ■

